

ОЦІНКА ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИХ ФАКТОРІВ НА РОЗВИТОК СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Ніколюк Олена Володимирівна*, докторка економічних наук,
професорка, завідувачка кафедрою публічного управління та адміністрування
Одеський національний технологічний університет
Родіна Ольга Вікторівна**, докторка філософії з менеджменту,
доцентка кафедри менеджменту і права
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Маркевич Олег Володимирович***, здобувач вищої освіти
за другим (магістерським) рівнем
Одеський національний технологічний університет

*ORCID: 0000-0002-1665-0361

**ORCID: 0000-0002-3215-9521

***ORCID: 0009-0003-8175-3409

© Ніколюк О.В., 2023
© Родіна О.В., 2023
© Маркевич О.В., 2023

Стаття отримана редакцією 12.09.2023
The article was received by editorial board on 12.09.2023

©Сфера охорони здоров'я характеризується багатогранним процесом, що вимагає поєднання спільних зусиль різних стейкхолдерів (уряду, громади, медичних працівників та інших зацікавлених сторін) на який впливає багато факторів. Зокрема саме розвиток сфери охорони здоров'я є важливим завданням для забезпечення національного та глобального благополуччя. Сьогодні в умовах повномасштабної війни на території України одними із ключових аспектів розвитку сфери охорони здоров'я є забезпечення доступу до медичної допомоги та медичних послуг, крім того також забезпечення кадровим потенціалом і реформування системи охорони здоров'я. Тому оцінка впливу факторів на розвиток сфери охорони здоров'я є важливим для дослідження стану і тенденцій у галузі охорони здоров'я.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Загальні питання групування та оцінки факторів, зокрема і соціально-демографічних, які впливають на розвиток сфери охорони здоров'я досліджували автори Баран Г., Банчук М., Васюк Н., Дзюба О., Іваненко Т., Кінаш П., Князевич В., Крилова І., Панасюк В., Поточилова І., Радиш Я., Савчук Л. [1–9].

Метою дослідження є оцінка впливу соціально-демографічних факторів на нинішній стан сфери охорони здоров'я.

Основний матеріал і результати. Різні групи факторів можуть впливати як позитивно, так і негативно на розвиток сфери охорони здоров'я. Зокрема, на розвиток сфери охорони здоров'я впливають такі загальні чинники:

- рівень фінансування сфери охорони здоров'я;
- рівень попиту на медичні послуги;
- якість медичних послуг та ефективність системи охорони здоров'я;
- інновації в медицині;
- економічна ситуація в країні;
- політична ситуація в країні;
- екологічні чинники;
- глобальні тенденції та міжнародні зв'язки [12].

Вважаємо, що однією із основних груп факторів, що чинить вплив на загальний стан та розвиток галузі є соціально-демографічні фактори. До групи соціально-демографічних факторів можна віднести:

- загальний стан здоров'я населення та рівень його захворюваності;
- продовження тривалості життя населення;
- віковий розподіл населення;
- рівень смертності населення та її причини;
- міграція населення, статевий розподіл населення;
- рівень народжуваності населення.

Станом на 01.02.2022 року за даними Державної служби статистики загальна чисельність населення України складає 41 130 тис. осіб. Загальне природне скорочення населення тільки у січні 2022 році складало 39 186 осіб, зокрема кількість живонароджених склала 18062 осіб, а кількість померлих 57248 осіб. А за 2021 рік відповідно 442280 осіб, при кількості живонароджених 271983 осіб, а померлих відповідно 714263 осіб. Статистичні дані показують, що за останній рік кількість померлих більша за живонароджених на 38,08%. Тобто за останні роки в Україні відбувається депопуляція населення.

Якщо порівнювати показники смертності за останні п'ять роки, то вони постійно зростали, якщо у 2015 році чисельність померлого населення складала 594796 осіб, то уже у 2021 році 714263 осіб, що на 20% від 2015 року. Загальна структура смертності населення за основними видами захворювань представлена на рис. 1.

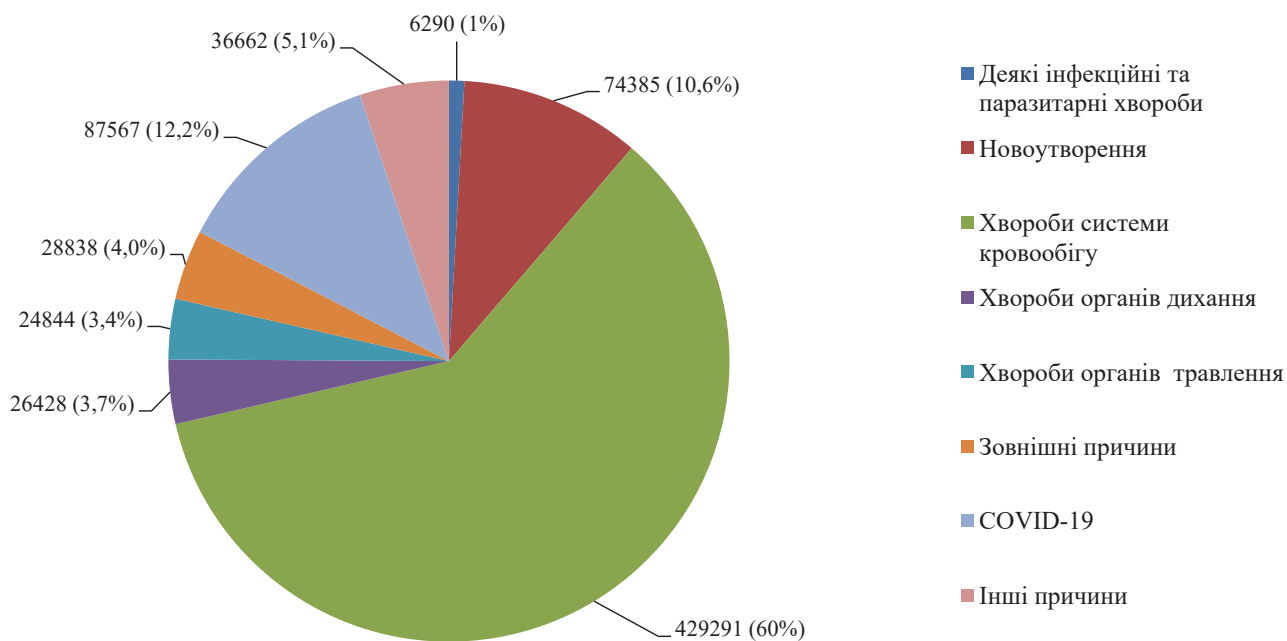

Рис. 1. Структура смертності населення України за основними хворобами

Джерело: складено за [10; 11]

Так, якщо порівнювати дані то за останні п'ять років на першому місці зафіксовані випадки смертності через серцево-судинні захворювання – це більше 60% від загальної чисельності померлого населення, далі у порядку зменшення через новоутворення 10,6% у 2022 році. А за останні два роки – це смертність через коронавірусну інфекцію COVID-19 – 12%. Смертність через інші причини складає діапазон від 3% до 5%.

Найбільший віковий коефіцієнт смертності у 2022 році припадає на вік 70 і більше років, а найменший – на 5-9 років. Якщо у віці 70 і більше років у 2021 році померло 10483 осіб на 100 тисяч постійного населення відповідно вікової групи, то у віці 55-64 роки це показник майже на 40% менше і складає 5987,40 на 100 тисяч постійного населення відповідно вікової групи.

За останні роки також зменшилась середня очікувана тривалість життя населення. Так, у 2015 році для обох статей цей показник складав 71,38 років, то у 2021 році – це 69,77 роки, що на 2,25% менше. Якщо говорити про гендерний розподіл, то показник середньої очікуваної тривалості життя у 2015 році складав

для чоловіків 71,38 роки, а для жінок – 76,25 роки. Тоді як уже у 2021 році він зменшився для обох статей, для чоловіків на 1,82% і склав 66,37 років, а для жінок – на 2,48% і склав 76,25% відповідно.

Аналіз тенденцій до найпоширеніших груп захворювань відіграє важливу роль для розвитку сфери охорони здоров'я. Загальна динаміка захворюваності за основними найпоширенішими захворювання за остання роки має тенденцію до зменшення (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка показників захворюваності в Україні у 2015–2021 роках

Клас хвороби	2015	2017	2018	2019	2020	2021	Темпи 2021/2015 років
Захворювання на окремі інфекційні хвороби, тис. випадків	151,5	178,3	225,0	226,2	73,1	68,92	-54,5
ВІЛ-інфікованих та хворі на СНІД, тис. осіб	15,9	18,2	18,1	18,5	17,6	17,3	8,8
Захворювання на злоякісні новоутворення, тис. осіб	134,1	135,5	135,5	136,1	109,7	115,8	-13,6
Захворювання на активний туберкульоз, тис. осіб зареєстрованих вперше	23,89	21,99	21,31	20,64	14,30	14,68	-38,55
Захворювання на венеричні захворювання, тис. осіб	8,9	7,6	6,6	5,8	3,3	2,8	-68,54
Травматизм пов'язаний з виробництвом, на 1000 осіб працюючих	0,6	0,6	0,5	0,6	0,9	1,7	183,33

Джерело: складено за складено за [10; 11; 13]

Як бачимо, за останні п'ять років відбулося зменшення захворюваності населення на основні класи захворювань. Зокрема, захворювання на інфекційні захворювання на 54,5%, захворювання на злоякісні новоутворення 13,6%, захворювання на венеричні захворювання. Приріст захворюваності відбувався у групі ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД на 8,8%. Також значно зріс травматизм пов'язаний з виробництвом серед працюючого населення на 183,3%.

Таким чином, проведений аналіз дає можливість узагальнити групу соціально-демографічних факторів, зокрема на: рівень захворюваності, рівень смертності (з різних причин), смертність дітей при народженні, рівень доходів населення, проблеми алкоголізму та наркоманії та інші фактори, що впливають на здоров'я людини.

Висновки. Проведений аналіз соціально-демографічних факторів підтверджує суттєвий їх вплив на розвиток сфери охорони здоров'я. Депопуляція населення за останні п'ять років в Україні суттєво знижує показники розвитку сфери охорони здоров'я, відбувається зменшення рівня захворюваності серед населення та відповідно звернення до лікарні. Такі чинники призупиняють процеси розвитку сфери охорони здоров'я на сьогодні. Систематичне проведення оцінки впливу соціально-демографічних факторів надасть змогу для певного покращення не тільки стану здоров'я населення, але й можливості для стратегічного планування розвитку сфери охорони здоров'я.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кінаш І.П., Савчук Л.М. Фактори впливу на розвиток сфери охорони здоров'я України. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 25. С. 43–47.
2. Панасюк В.М. Вплив демографічного фактору на розвиток соціальної інфраструктури в Україні. *Ефективна економіка*. 2016. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6025>
3. Niemets L., Segida K., Pogrebskyi T. Demographic Transformation of Ukrainian Urbanized Regions (based on for example of the Kharkiv region). *Київський географічний щорічник. Науковий збірник*. 2013. Вип. 8. Київ : КВ УГГ, с. 52–55
4. Баран Г. Сучасні особливості соціально-демографічних процесів в Київській області та чинники їх формування. *Економічна та соціальна географія*. 2013. Вип. 2 (67). С. 277–288.
5. Ніколюк О.В., Бондар В.А., Цветкова Н.Ю. Напрямки удосконалення системи публічного управління розвитком у сфері охорони здоров'я України. *Економіка харчової промисловості*. 2021. Том 13. № 3. URL: <https://journals.ontu.edu.ua/index.php/fe/article/view/2137/2323> DOI: <https://doi.org/10.15673/fe.v13i3.2137>
6. Банчук М.В., Дзюба О.М. Здоров'я населення і фактори ризику, що на нього впливають, як об'єкт управління. *Інвестиції, практика та досвід*. 2016. № 6. С. 9 99.
7. Чепелевська Л.А. Медико-соціальні особливості смертності населення України. *Україна. Здоров'я нації*. 2010. № 4 (16). С. 37–42.

8. Krulova I., Ivanenko T., Potochylova I. Demographic Component of Assessment of the Population Standard and Quality of Life in the Concept of Human Development. *Modern Economics*. 2020. № 24. P. 88–93. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/24-2020/krylova.pdf>
9. Князевич В.М., Радиш Я.Ф., Васюк Н.О. Державна політика України в галузі охорони здоров'я як організаційно-нормативна система владних дій та управлінських рішень. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 7. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2015/23.pdf
10. Центр медичної статистики: Європейська база даних «здоров'я для всіх». URL: <http://medstat.gov.ua/ukr/normdoc/vooz.html>
11. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua
12. Лазоришинець В.В., Слабкий Г.О., Ярош Н.П. та ін. Державне управління охороною здоров'я України: монографія. Київ. 2014. 312 с.
13. Слабкий Г.О. та ін. Захворюваність населення країни на деякі інфекційні хвороби (ситуаційний аналіз). Україна. *Здоров'я нації*. 2007. № 1. С. 38–41.

REFERENCES:

1. Kinash I. P., Savchuk L. M. (2018) Faktory vplyvu na rozvytok sfery okhorony zdorovia Ukrainy [Factors influencing the development of the health care sector of Ukraine. Black Sea Economic Studies]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 25, pp. 43–47. (in Ukrainian)
2. Panasiuk V. M. (2016) Vplyv demografichnoho faktoru na rozvytok sotsialnoi infrastruktury v Ukraini [The influence of the demographic factor on the development of social infrastructure in Ukraine]. *Efektivna ekonomika*, no. 10. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6025> (in Ukrainian)
3. Niemets L., Segida K., Pogrebnyi T. (2013) Demographic Transformation of Ukrainian Urbanized Regions (based on for example of the Kharkiv region). *Kyivskiy heohrafichnyi shchorichnyk. Naukovyi zbirnyk*, vol. 8. Kyiv: KV UHT. (in Ukrainian)
4. Baran H. (2013) Suchasni osoblyvosti sotsialno-demografichnykh protsesiv v Kyivskii oblasti ta chynnyky yikh formuvannya [Modern features of socio-demographic processes in the Kyiv region and factors of their formation]. *Ekonomichna ta sotsialna heohrafiya*, vol. 2(67), pp. 277–288. (in Ukrainian)
5. Nikoliuk O. V., Bondar V. A., Tsvietkova N. Iu. (2021) Napriamky udoskonalennia systemy publichnoho upravlinnia rozvytkom u sferi okhorony zdorovia Ukrainy [Directions for improving the system of public management of development in the sphere of health care of Ukraine]. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti*, vol. 13(3). Available at: <https://journals.ontu.edu.ua/index.php/fie/article/view/2137/2323> DOI: <https://doi.org/10.15673/fie.v13i3.2137> (in Ukrainian)
6. Banchuk M. V., Dziuba O. M. (2016) Zdorovia naseleння i faktory ryzyku, shcho na noho vplyvaiut, yak ob'iekt upravlinnia [Population health and risk factors affecting it as an object of management]. *Investytsii, praktyka ta dosvid*, no. 6, pp. 96–99. (in Ukrainian)
7. Chepelevska L. A. (2010) Medyko-sotsialni osoblyvosti smertnosti naseleння Ukrainy [Medical and social features of the mortality of the population of Ukraine. Ukraine]. *Zdorovia natsii*, no. 4 (16), pp. 37–42 (in Ukrainian)
8. Krulova I., Ivanenko T., Potochylova I. (2020) Demographic Component of Assessment of the Population Standard and Quality of Life in the Concept of Human Development. *Modern Economics*, no. 24, pp. 88–93 Available at: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/24-2020/krylova.pdf> (in Ukrainian)
9. Kniazevych V. M., Radysh Ya. F., Vasiuk N. O. (2015) Derzhavna polityka Ukrainy v haluzi okhorony zdorovia yak orhanizatsiino-normatyvna systema vladnykh dii ta upravlinskykh rishen [The state policy of Ukraine in the field of health care as an organizational and normative system of power actions and management decisions]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 7. Available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2015/23.pdf (in Ukrainian)
10. Tsentri medychnoi statystyky: Yevropeiska baza danykh "zdorovia dlia vsikh" [Center for Health Statistics: European health for all database]. Available at: <http://medstat.gov.ua/ukr/normdoc/vooz.html> (in Ukrainian)
11. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (in Ukrainian)
12. Lazoryshynets V. V., Slabkyi H. O., Yarosh N. P. (eds.) (2014) *Derzhavne upravlinnia okhoronoiu zdorovia Ukrainy: monohrafiya* [State Department of Health Protection of Ukraine: monograph]. Kyiv, 312 p. (in Ukrainian)
13. Slabkyi H. O. (eds.) (2007) Zakhvoriuvanist naseleння krainy na deiyaki infektsiini khvoroby (sytuatsiyni analiz) [Morbidity of the country's population for some infectious diseases (situational analysis)]. *Ukraina. Zdorovia natsii*, no. 1, pp. 38–41.

УДК 332.1:658:351

JEL H72

Ніколюк Олена Володимирівна, докторка економічних наук, професорка, завідувачка кафедрою публічного управління та адміністрування, Одеський національний технологічний університет. **Родіна Ольга Вікторівна**, докторка філософії з менеджменту, доцентка кафедри менеджменту і права, Дніпровський державний аграрно-економічний університет. **Маркевич Олег Володимирович**, здобувач вищої освіти за другим (магістерським) рівнем, Одеський національний технологічний університет. **Оцінка впливу соціально-демографічних факторів на розвиток сфери охорони здоров'я в Україні.**

У статті проведено аналіз структура смертності населення за основними видами захворювань та динаміка показників захворюваності в Україні. Узагальнено групу соціально-демографічних факторів, які потенційно чинять вплив на розвиток сфери охорони здоров'я України. Під час проведення аналізу було встановлено, що за останні роки в Україні відбулося зменшення очікуваного терміну життя населення, як серед чоловіків, так і серед жінок. Встановлено, що за останній рік кількість померлих більша за живонароджених на 38,08%. Тобто, за останні роки в Україні відбувається депопуляція населення. Аналіз статистичних даних показав, що на першому місці зафіксовані випадки смертності через серцево-судинні захворювання – це більше 60% від загальної чисельності померлого населення, хоча й відбулося зменшення захворюваності населення на основні класи хвороб. Окреслено, що проведення оцінка соціально-демографічних факторів надасть змогу для певного покращення не тільки стану здоров'я населення, але й можливості для стратегічного планування розвитку сфери охорони здоров'я.

Ключові слова: оцінка, управління, сфера охорони здоров'я, соціально-демографічні фактори, розвиток, стратегія.

UDC 332.1:658:351

JEL H72

Olena Nikoliiuk, Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Public Management and Administration, Odesa National University of Technology. **Olga Rodina**, Doctor of Philosophy in Management, Senior Lecturer at the Department of Management and Law, Dnipro State Agrarian and Economic University. **Oleh Markevych**, applicant for higher education at the second (master's) level, Odesa National University of Technology. **Assessment of the influence of social and demographic factors on the development of the healthcare sphere of Ukraine.**

Today, in the conditions of a full-scale war on the territory of Ukraine, one of the key aspects of the development of the health care sector is the provision of access to medical care and medical services, as well as the provision of personnel potential and reform of the health care system. Therefore, the assessment of the influence of factors on the development of the health care sector is important for the study of the state and trends in the field of health care. It was determined that the following general factors influence the development of the health care sector: the level of funding of the health care sector; level of demand for medical services; the quality of medical services and the efficiency of the health care system; innovations in medicine; economic situation in the country; political situation in the country; environmental factors; global trends and international relations. A group of social and demographic factors has been outlined and they include: the general state of health of the population and the level of its morbidity; extending the life expectancy of the population; age distribution of the population; population mortality rate and its causes; population migration, gender distribution of the population; population birth rate. It has been established that over the last year the number of deaths is greater than live births. That is, in recent years, population depopulation has been taking place in Ukraine. The analysis of statistical data showed that the first recorded cases of death due to cardiovascular diseases are more than 60% of the total number of the deceased population, although there was a decrease in the incidence of the population for the main classes of diseases. Next in order of decrease due to neoplasms is 10.6% in 2022. And over the past two years, mortality due to the Covid-19 infection has been -12%. Mortality due to other causes ranges from 3% to 5%. The analysis of social and demographic factors confirms their significant influence on the development of the health care sector. It is outlined that the assessment of socio-demographic factors will provide an opportunity for a certain improvement not only of the state of health of the population, but also opportunities for strategic planning of the development of the health care sector.

Key words: assessment, management, health care, socio-demographic factors, development, strategy.